

35. NATALIJA ŠUCHEVYČ – PRVNÍ DÁMA ILEGALITY

Nepózovala s manželem pro bulvární časopisy. Nejezdila s ním po světě, aby reprezentovala svou zemi. Nebyla patronkou kulturních projektů. Nezabývala se charitou, dětskými domovy. Ne proto, že by se tím vším nemohla zabývat – vzdělání, rozumu a elegance měla víc než dost. Ale proto, že žila v šílené době na místě, které se tehdy stalo epicentrem světových pohrom. Nikdy ji nikdo nenazýval první dámou, protože takový jev v ilegalitě neexistoval. Ale neznamena to, že by si Natalija Šuchevyč tento status nezasloužila, neboť hrdě šla cestou manželky velitele UPA.

V naší době začínající politik do jisté míry obětuje svoji rodinu. Zatažený do politických bojů má mnohem méně příležitostí trávit čas s manželkou a dětmi. Jeho volba však vypadá zcela nesrovnatelně v porovnání s volbou, před níž se ocitali vůdci ukrajinského osvobozenického hnutí. Každý z nich v sobě od raných let pěstoval schopnost obětovat se, a jak ukazují jejich biografie, dařilo se jim to.

Je ale možné v sobě vypěstovat schopnost obětovat druhé, zejména ty, které milujete nejvíce na světě – ženu, děti, rodiče?

Jaké bylo vnímání takovéto oběti z druhé strany? Vzhledem ke svému věku děti nechápaly dilema, které

před otcem vystalo. Rodiče, kteří dávali život všanc, byli většinou připraveni trpět za své děti, protože to byli oni, kdo z nich vychovávali věrné a oddané vlastence. Nejtěžší volba stála před manželkou – mohla mít před sebou dlouhý radostný život, který měla obětovat často nikoli z vlastní vůle, ale z rozhodnutí manžela. A dokonce ještě víc: pokud je matkou, musí chránit také děti, které jsou rovněž ohroženy otcovou obětí.

Nataliji Berezynské bylo pouhých dvacet let, když se provdala za Romana Šuchevyče. Uplynuly jen dva roky od doby, kdy dívka absolvovala gymnázium, ale uvědomovala si, co pro ni takový krok znamená. O tři roky starší Roman už svoji životní volbu udělal – bojovník UVO a člen OUN zasvětil svůj život Ukrajině. Natalija o manželových záležitostech věděla a akceptovala je, protože sdílela jeho hodnoty. Otec Roman Berezynskij, duchovní v obci Ohljadiv na Lvovsku, vychoval svého syna a dceru ve skutečné vlastence – Jurij Berezynskij zemře během akce OUN ve svých 20 letech a Natalija stráví dlouhé roky ve vyhnanství.

Momenty klidného života budou v nové rodině velmi krátké. A dokonce i v době míru bude osud k novomanželům krutý – rok po svatbě zemřelo jako nemluvně jejich první dítě, dcera Marta. V roce 1933 přišel na svět syn Jurko, ale okolní události nedaly Nataliji a Romanovi nejmenší šanci, aby se radovali z klidu rodinného štěstí. V roce 1934 byl Šuchevyč zatčen kvůli podezření, že se podílel na vraždě polského ministra vnitra Bronisława Pierackého. Takže ho čekal koncentrační tábor Bereza Kartuska, vězení Brygidki (ukrajinsky Bryhidky), krátké mírové období 1937 a 1938 na svobodě, účast v bojích za

133. Natalija Berezyńska.

nezávislost Karpatské Ukrajiny v březnu 1939 a nakonec začátek druhé světové války v září téhož roku.

Natalija žila léta sama bez manžela. Osud jim dal ještě jedno krátké období štěstí – v roce 1939, po vypuknutí druhé světové války, odjela Natalija za Romanem do Krakova. Tam, v Zelené ulici č. 22, prožili společně čas téměř do začátku německo-sovětské války. A tam se v roce 1940 narodila dcera Marie.

Na druhé straně sovětsko-německé hranice zatím nepanoval klid, ale teror, který se dotkl i rodiny Šuchevyčových. NKVD zahájil lov na členy OUN a zatkl Romanovu sestru Nataliju. Za účast v nacionalistickém hnutí byla odsouzena k deseti letům tábora. Jurij, Romanův bratr, který byl uvězněn o něco později, v roce 1941, měl

ještě méně štěstí – vyšetřování jeho případu se odehrávalo na počátku německo-sovětské války, a tak se stal jedním z těch, kteří byli čekisty zastřeleni před jejich odchodem ze Lvova.

Po ústupu Sovětů se tam vrátila Natalija s oběma dětmi a nadále žila sama. Roman zatím bojoval v řadách Nachtigallu,¹⁶⁸ pak v praporu pomocné policie v Bělorusku a následně v UPA. Krátké setkání manželů proběhlo v zimě roku 1943. Roman svou milovanou navštívil poté, co uprchl od Němců a přešel do ilegality. Brzy nato měla další hosty – 20. února přišli příslušníci gestapa. Tehdy byla Natalija poprvé zatčena. Při výslechu Němce zajímalo pouze jedno: kde je Roman Šuchevyč? Po dvou měsících vyšetřování, které nevedlo k žádným výsledkům, byla žena propuštěna.

Natalija Šuchevyč pak na svobodě, aby se vyhnula nacistickému pronásledování a ochránila své děti, požádala o rozvod. Formálním důvodem bylo, že s manželem už dlouhou dobu nebyla v žádném kontaktu. Ve skutečnosti se Natalija prostřednictvím spojek s Romanem Šuchevyčem, v té době už lídrem OUN, občas vídala. Setkání probíhala v konspiračních bytech ve Lvově, na Lyčakivském hřbitově nebo v parku Pohuljanka. Rozvod dal Nataliji další významnou výhodu, která ji nějakou dobu chránila před pronásledováním: oficiálně se přejmenovala zpět na své dívčí jméno. Berezynskými se staly také děti Jurko a Marijka.

Po návratu sovětské moci si represivní orgány Nataliji Berezynské nějakou dobu nevšímalý. Dne 20. října 1944 byly v dokumentu 4. správy NKVD, který identifikoval

¹⁶⁸ Německý Battalion Ukrainische Gruppe Nachtigall, první zahraniční prapor wehrmachtu, který vznikl roku 1941. Většina jeho členů se po rozpuštění jednotky přidala k UPA. Pozn. překl.

134. Svatební fotografie Romana a Nataliji Šucevyčových, rok 1930.

příbuzné nejvyššího velitele UPA, uvedeni pouze jeho rodiče, zesnulý bratr a uvězněná sestra. Žádnou zmínku o manželce nebo dětech dokument neobsahuje. O dva měsíce později ve sdělení 2. správy NKVD o členech vedení OUN a jejich vazbách na Šucevyčovy příbuzné Natalija také nefiguruje.

V čekistických dokumentech se poprvé objevila 13. června 1945 – ve zprávě o osobách v případě Berloha. „V květnu 1944,“ dočítáme se, „se Berezynska s rodinou odstěhovala ze Lvova a skrývala se v obci Busovysko Strilkovského okresu v Drohobyčské oblasti, kde se vydávala za vdovu po zemřelém inženýrovi a žila pod falešnými

doklady. Na konci dubna 1945 podle zpravodajů společně s knězem-ilegálem Mycakem opustila vesnici Busovyško a přesunula se do Starosambirského okresu v Drohobyčské oblasti, aby odtamtud pokračovala za manželem Šuchevyčem Romanem na Volyn.“

K jejich setkání už ale nemělo nikdy dojít. Soudě z výše uvedeného, v červnu 1945 se NKVD dostal k Nataliji natolik blízko, že jí na svobodě zbývala jen krátká doba. Dne 19. července, o něco déle než měsíc poté, co se NKVD dozvěděl o její existenci, byla Natalija Šuchevyč zatčena ve vsi Bilyči ve Starosambirském okrese na Drohobyčsku. V zatykači se uvádí: „Šuchevyč-Berezynska udržuje pracovní kontakty se známými ukrajinskými nacionalisty, je podezřelá také z členství v OUN“. Hlavním motivem zatčení však byl pokus zpravodajských služeb dostat se k veliteli UPA Romanu Šuchevyčovi.

Vyšetřovatelé se při výsleších nijak zvlášť nezajímali o její život, o němž rámcově věděli prostřednictvím agenturních zpráv. Zvláštní zájem měli o kontakty Romana Šuchevyče a místo, kde se skrýval. Při prvním výslechu, který začal 20. července, Natalija hovořila podrobně o sobě, ale neposkytla čekistům žádnou důležitou informaci o svém manželovi. Na otázku na jeho postavení v ilegální organizaci, přezdívky a vazby odpovídala: „Nevím.“ První protokol končí informací, že „výslech s přestávkami na spánek a jídlo byl ukončený 24. července 1945 ve 23 hod. 50 min.“, což znamená, že trval čtyři dny. Přestávky na spánek a jídlo se zřejmě týkaly spíše vyslýchajících než vyslýchané. Žádné potřebné informace však čekisté nezískali.